

EDUKACIJA STRUČNJAKA U PREVENCIJI KRIMINALITETA: ORGANIZACIJA, IMPLEMENTACIJA, EVALUACIJA*

Anita Jandrić

Dalibor Doležal

Aleksandar Buđanovac

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Odsjek za poremećaje u ponašanju

Sažetak

U ovom članku govori se o problemima edukacije stručnjaka na polju prevencije kriminaliteta. Autori prepoznaju, uz fakultetsko obrazovanje, još tri dodatna oblika edukacije: edukacija iz psihoterapijskih pravaca, edukacija putem kratkih seminara, te edukacija za posebne preventivne programe. Analizirajući situaciju na području edukacije i upotrebljivost navedenih oblika edukacije u praktičnom radu u vladinim institucijama, autori zaključuju da je situacija u Hrvatskoj vrlo nezadovoljavajuća. Autori raspravljaju o razlozima loše primjene usvojenih znanja, navodeći određeni broj primjera.

Ključne riječi: edukacija osoblja, prevencija kriminaliteta

1. UVOD

U zadnjih desetak godina zabilježen je u Republici Hrvatskoj značajan porast kriminaliteta (Tablica 1). Osim toga, došlo je do pojave novih oblika kaznenih djela koja prije desetak godina nisu predstavljala društveni problem (barem ne u tolikoj mjeri kao danas), a u današnje vrijeme su aktualna i na njih treba što prije djelovati (trgovina ljudima, kompjutorski kriminalitet, itd.).

Ovakav porast kriminaliteta, ali i recidivizma, ukazuje na činjenicu da preventivne strategije ne funkcioniraju ili imaju ozbiljne nedostatke. Razlozi takvog stanja mogu biti brojni, ali ono prije svega ovisi o kriminalnoj politici neke države, odnosno spremnosti vlasti na rješavanje problema. Ovim problemom se posebno bavio Walter Miller (prema Bersani, 1980). Naime, prema Milleru, neki autori su potvrdili svojim analizama da javna zabrinutost

oko delinkvencije služi psihološkim funkcijama pojedinca.

Tablica 1. Podaci o prijavljenim i osuđenim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj

	PRIJAVLJENI	OSUĐENI
1997	43203	12390
1998	48643	12243
1999	44893	16205
2000	45485	16466
2001	52756	16508
2002	61889	19040

Odrasli počinitelji kaznenih djela, prijavljeni, i osuđeni – statističko izvješće 2003, Hrvatski Zavod za statistiku, 2003.

* Ovaj članak je prvi put objavljen u IUC-ovom časopisu Journal of Social Work – Theory and Practice, broj 8, 2004. Objavljuje se u skladu s dozvolom urednika toga časopisa.

To se svodi na pretpostavku da za veliku većinu institucija koje provode programe usmjerene na prevenciju delinkvencije, te usvajanje njihovih operativnih postupaka i filozofija efikasnih u redukciji kriminala, ti programi zapravo predstavljaju ozbiljne prijetnje održavanju institucije, što zapravo vodi do zaključka da institucijama nije u cilju riješiti problem delinkvencije.

Konstantan rast kriminaliteta i recidivizma zahtjeva hitan odgovor društva na razne načine, a jedan od njih je i edukacija stručnjaka. Ovaj rad razmotrit će upravo problematiku edukacije stručnjaka.

Za početak je bitno naglasiti da Republika Hrvatska nije usklađena s europskim sustavom visokog obrazovanja. Dodiplomsko obrazovanje je poprilično kruto i šturo, što znači da je studentima program već zadan i oni imaju vrlo malo mogućnosti biranja kolegija koji bi im omogućili svojevrsnu specijalizaciju u skladu s njihovim interesima. Primjerice, u novije vrijeme je na nekim fakultetima organiziran kolegij koji se bavi menagementom i na kojemu se uče principi rukovođenja. Znanja i vještine naučene na jednom takvom kolegiju mogu biti od iznimne koristi za kreiranje nekog preventivskog programa. Ali, problem je u tome što studenti većine fakulteta nemaju mogućnost biranja takvog kolegija na dodiplomskom studiju jer se on ne provodi na njihovom fakultetu i na taj način ostaju zakinuti za znanja koja bi mogli dobiti na kolegijima izvan svog fakulteta, a koja bi im koristila u njihovoj struci.

Dodiplomski studij u RH traje 4 godine i nakon diplome se student smatra gotovim stručnjakom, ali problem je u tome što tokom studija nema mogućnosti specijalizacije pa se studenti ne mogu opredijeliti za određeno područje i usavršiti ga. Primjerice, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet (konkretno Odsjek za poremećaje u ponašanju) tijekom dodiplomskog studija nudi znanja i vještine rada i sa maloljetnicima i sa punoljetnim počiniteljima kaznenih djela, ali student nema mogućnost specijalizacije za jednu od tih skupina kako bi u potpunosti usavršio problematiku jedne ili druge skupine, ovisno za koju se opredijeli. Na kraju dodiplomskog studija dobije se stručnjak koji zna od svega po malo, ali bez usavršenih vještina koje bi mu omogućile rad ili sa jednom ili sa drugom skupinom. Zbog toga oni često nakon završenog studija prolaze brojne do-edukacije koje im omogućuju upravo to.

Poslijediplomski studij je uglavnom znanstveni, a opet ne specijalistički pa se ni na njemu ne dobiju znanja o tehnikama i metodama koje bi bile primjenjive u radu sa određenom populacijom, s kojom stručnjak radi. Na polju humanističkih znanosti provode se znanstvena istraživanja, ali ih

nema na području efikasnosti tretmana. Rijetko tko ne ispituje funkcionira li neki tretman ili ne. Na polju humanističkih znanosti provode se znanstvena istraživanja, ali ih nema na području efikasnosti tretmana.

Bitno je naglasiti da na području kriminaliteta ne postoji specijalistički poslijediplomski studij koji bi omogućio svladavanje rada na prevenciji delinkvencije. U okviru poslijediplomskog studija dolazi se do znanstvenih rezultata koji jesu bitni, ali zapravo neupotrebljivi u praktičnom radu. Dakle, u redovnom sustavu školovanja u RH izostaje pravi trening, u smislu svladavanja metoda i tehnika rada.

Kao što je već spomenuto, ti nedostaci praktičnih znanja nadopunjuju se različitim vrstama edukacija.

Ovaj rad dat će pregled 3 grupe edukacije stručnjaka:

- Edukacije iz različitih psihoterapijskih smjerova (Realitetna terapija, Kibernetika psihoterapije, Neurolingvističko programiranje, Gestalt, Transakcijska analiza i druge)
- Edukacije u obliku kratkih seminara, tečajeva i radionica
- Edukacije vezane uz specifične programe koji se provode

2. EDUKACIJE IZ RAZLIČITIH PSIHOTERAPIJSKIH SMJEROVA

Ova grupa edukacija dolazi sa Zapada i počela se provoditi krajem 70-ih godina prošlog stoljeća, a ima za cilj osposobljavanje za direktan rad s klijentima. Riječ je o terapijskim pristupima koji su alternativa psihoanalizi. One u RH nemaju službeni status psihoterapija i osobe koje imaju certifikat ne spadaju u službeni registar psihoterapeuta.

Takve edukacije traju nekoliko godina i prilično su skupe, a institucije u kojima ljudi rade često nisu dovoljno otvorene za financiranje. Zbog toga ovakve edukacije ne pohađaju svi djelatnici neke institucije već samo nekolicina, a bilo bi idealno kada bi ih svi mogli proći jer se na njima zaista nauče tehnike i metode rada, i individualnog i grupnog. Nije rijedak slučaj da ljudi plate jednu takvu edukaciju i iz vlastitih sredstava kako bi se što bolje mogli nositi sa svim teškoćama na poslu, jer je rad s ljudima često vrlo stresan.

Edukacije iz različitih psihoterapijskih smjerova pohađaju ljudi koji rade na raznim područjima i razinama prevencije, od vrtića i škola, centara za socijalnu skrb, pa sve do popravnih domova i zatvora. Dakle, velik broj ljudi je prošao takvu vrstu du-

godišnje edukacije i dobio certifikat. Prema tome, bilo bi za očekivati da se kvaliteta njihovog rada poboljša i da programi prevencije, i u školama i u centrima za socijalnu skrb i na području maloljetničke delinkvencije i u tretmanu punoljetnih osoba, počnu bujati. No, umjesto jasno izradenih programa i provedene evaluacije kako bi se vidjela učinkovitost programa (odnosno «što pali, a što ne») – ne dobije se ništa. Očekivalo bi se da razgovaramo «programski», ali to se ne događa.

U čemu je problem? Problem je u tome što ljudi s certifikatima ne primjenjuju svoja znanja u institucijama u kojima rade ili to čine rijetki pa se rezultati gotovo i ne vide. Naime, njihovi poslodavci ni ne traže da oni to primjene u radu. Primjenjuju li se ta znanja i kako – to nitko ne kontrolira.

No, činjenica je da zapravo ne postoje programi (a ako postoje, malen ih je broj s obzirom na to koliko ljudi dobije certifikat) koji bi bili temeljeni na znanjima stečenim na ovakvim edukacijama. Od implementacije programa se očekuje da poboljša opću kompetenciju i da ljudi rade bolje. A što to znači «bolje»? Tko to supervizira? Od šefova institucija se očekuje da taj rad kontroliraju i da se pobrinu za evaluaciju. No, postavlja se pitanje rade li oni to? Po svemu sudeći, ne.

Još jedan od niza problema predstavljaju i financije jer čak i kada edukator ima i volje i ideje za poboljšanje rada i kada želi uvesti neku novinu u svoj dosadašnji rad, često naiđe na zid jer mu je onemogućen izvor financija koji bi mu omogućio da tu novinu i provede. Zbog toga se vraća na staro i ne može iskoristiti stečena znanja u punom smislu.

Osim toga, prisutan je i problem pasivnog (a ponekad i aktivnog otpora) kolega na poslu koji se zapravo boje promjena ili nemaju vremena za nove stvari jer su preopterećeni poslom. Ovaj problem bit će kasnije malo više razmotren.

3. EDUKACIJE U OBLIKU KRATKIH SEMINARA, TEČAJEVA I RADIONICA

Druga grupa edukacija, koja se u RH počela intenzivirati u posljednjih nekoliko godina, održava se u obliku različitih seminara, tečajeva i radionica. Tu se radi o kratkim dvodnevnim ili trodnevним edukacijama koje uglavnom provode domaći stručnjaci. To su serijali kratkih edukacija iz, primjerice, alkoholizma u Centru za obrazovanje Ministarstva pravosuđa, kratki seminari o ovisnostima za zatvorske djelatnike, djelatnike centara za socijalnu skrb, nastavnike i stručne suradnike u školama, edukacija za učitelje o radu s djecom kad se pojave školski problemi i slično.

Ova grupa edukacija temelji se prvenstveno na davanju općih informacija o problemu koji predstavlja temu edukacije, a u najboljem slučaju na vježbanju nekih tehnika.

To uglavnom nije dovoljno da stručnjak u praksi nauči i usavrši metode i tehnike direktnog rada s klijentom. Osim toga, ovakva edukacija pruža samo određene tehnike za određenu problematiku, tj., edukatori daju uglavnom vlastita iskustva s klijentima što nije uvijek primjenjivo na čitavu populaciju.

Budući da takve edukacije ne daju niti dovoljno znanja, a niti prilike za uvježbavanje metoda rada s klijentom (ako se uopće i uče metode), postavlja se pitanje čemu one služe? Koliko čovjek može naučiti za dva dana i ima li to uopće smisla? Tko su ljudi koji ih provode?

Ukoliko su Millerove hipoteze (Bersani, 1980) točne, a to znači da institucije zapravo nisu zainteresirane za rješavanje problema delinkvencije i da javna zabrinutost oko delinkvencije služi psihološkim funkcijama pojedinca, odgovor se nameće sam po sebi: takve edukacije služe da se zadovolji javnost, odnosno da se dobije privid kako se nešto radi na području prevencije kriminaliteta. Ljudi koji provode takve edukacije često su medijski eksponirane osobe i predstavljaju se kao «jedini pravi stručnjaci na tom području». U pozadini svega nije istinska briga o suzbijanju kriminaliteta nego zadovoljenje određenih psiholoških potreba pojedinca, kako je već spomenuto, uključujući, naravno, i zadržavanje velike količine novaca.

A što se dešava nakon provođenja takvih kratkih tečajeva i seminara?

Forma bude zadovoljena, dakle, javnost ima privid da se «nešto radi» na području prevencije. Određeni ljudi zarade puno novaca. A što dobiju ljudi koji dva ili tri dana slušaju općenite stvari o nekoj problematici? Dobiju malo znanja i gotovo ništa praktičnog rada.

Obzirom da su to ljudi koji rade u svojoj struci i koji su ipak zainteresirani za nove ideje (neki više, neki manje), te očekuju da će dobiti nova znanja i metode rada iz takvih edukacija, postavlja se pitanje zašto onda ti isti stručnjaci šute kada njihova očekivanja, nakon završene edukacije ostanu neispunjena?

Mogući odgovori su: pošto su stručnjaci koji drže edukacije javno priznati profesionalci u tom polju i predstavljaju autoritet, ljudi iz prakse ne osjećaju se dovoljno kompetentnima da bi im progovorili ili postavili problemsko pitanje; budući da su ljudi iz prakse preopterećeni poslom, odgovara im da se na dan-dva odmire od svakodnevnih ob-

veza pa se i ne žele opterećivati time što nisu dobili ono što su eventualno i očekivali.

No, ukoliko i postoji nešto što bi mogli primijeniti u svom radu nakon završene takve edukacije, javlja se identičan problem kao i kod prve grupe edukacija. Naime, njihovi poslodavci ne traže i ne potiču primjenu tih znanja na njihovom radnom mjestu, a još manje kontroliraju provode li se ona.

4. EDUKACIJE VEZANE UZ SPECIFIČNE PROGRAME KOJI SE PROVODE

Treća grupa edukacija podrazumijeva edukacije koje su sastavni dio programa koji se već provode. Takve edukacije se rijetko provode i to iz jednostavnog razloga: postoji vrlo mali broj programa koji su precizno izrađeni za određenu ciljnu skupinu, detaljno razrađeni, s jasno iskazanim ciljevima i metodama i evaluacijom, te ih provode ljudi koji rade po određenim konceptima naučenim prvenstveno iz edukacija prve grupe. Takvi programi uključuju i edukaciju svih sudionika te se odnose na specifičnu problematiku. Ponekad sudionici programa imaju edukaciju iz nekih od psihoterapijskih smjerova (dakle, iz prve grupe), ponekad su educirani kroz kratke tečajeve i seminare (druga grupa), a idealno bi bilo kada bi svaki sudionik imao završenu i jednu i drugu edukaciju. Ali to je zaista rijedak slučaj.

Edukacije koje se provode unutar specifičnih programa prevencije imaju za cilj pružiti znanja i vještine potrebne za što uspješnije provođenje određenog programa.

Neki od programa koji su provodili edukaciju sudionika su: «Program prevencije kriminaliteta na štetu djece i mladeži» (Martinjak, 1998), «Mogućnosti primjene programa relaksacije 'yoga nidra' u uvjetima Otvorenog kaznenog zavoda Valtura-Pula», (Brgles, 1996), «Institucionalni i poslijepenalni tretman osuđenih ovisnika» (Mikšaj-Todorović, Butorac, 2003), «Edukacija nastavnika – uspješno vođenje učenika i kvalitetna suradnja s roditeljima» (Kranželić-Tavra, Ferić, 2003), «Tretman osuđenika ovisnika o alkoholu u polu-otvorenom zatvoru u Turopolju» (Mikšaj-Todorović, Budanovac, Tatalović, 2001).

Kako je navedeno ranije u tekstu, institucija nije u cilju riješiti problem delinkvencije jer bi to dovelo u pitanje održavanje same institucije. Zbog toga su svi programi prevencije unaprijed osuđeni na mnoštvo problema koji se počinju javljati jednom kada oni započnu.

Kod "Programa prevencije kriminaliteta na štetu djece i mladeži" (Kranželić-Tavra, Ferić, 2003)

cilj je bio otkrivanje kaznenih djela na štetu djece i mladeži te poduzimanje odgovarajućih mjera nakon što se takav kriminalitet otkrije. Budući da djelatnici zdravstva, prosvjete, centara za socijalnu skrb i policije nisu imali dovoljno znanja za kvalitetnu suradnju, bilo ih je potrebno educirati o tome kako prepoznati znakove zlostavljanja te što raditi s djetetom jednom kad se otkrije da je bilo zlostavljano (bitno je naglasiti da je zdravstvo tijekom programa odbilo suradnju). Zanimljivo je da djelatnici spomenutih institucija u, okviru vlastitog posla, nisu znali kako pristupiti zlostavljanom djetetu. Zbog toga ih je bilo potrebno educirati kako bi se program mogao uopće provoditi. Educirani su bili od strane voditeljice programa. Otkrivenost kaznenih djela na štetu djece i mladeži porasla je 100% u odnosu na godinu ranije što pokazuje uspješnost programa. Međutim, kada je voditeljica programa premještena na drugo radno mjesto, program se ugasio.

Program «Mogućnosti primjene programa relaksacije 'yoga nidra' u uvjetima Otvorenog kaznenog zavoda Valtura-Pula» (Brgles, 1996) provodio se u zatvoru Valtura, u Puli. Program je nastao tako što je djelatnik službe za tretman zatvora u Valturi osmislio ideju programa, a kreirali su ga profesori Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta. Provodio ga je sam voditelj programa, uz pomoć doktorice opće prakse, a imao je za cilj smanjenje agresivnosti, tj, učinkovitija transformacija ponašanja osuđenih osoba. Voditelj programa, ujedno i djelatnik službe za tretman spomenutog zatvora, učio je osuđenike tehnikama yoge kako bi im smanjio napetost u mišićima i unutarnji nemir, te tako poboljšao njihovu rehabilitaciju. Program je evaluiran i pokazao je veliku uspješnost. Voditelj programa, s certifikatom iz Indije koji ga osposobljava za učitelja yoge, dao je ponudu Ministarstvu pravosuđa, da proširi ovakav jedan uspješan program i na ostale zatvore te da educira druge stručnjake iz zatvorske sustava kako bi mogli provoditi istu stvar. No, u Ministarstvu nije naišao na pozitivan odgovor. Nisu bili voljni financirati ga. S vremenom, ugasio se i program yoge u Valturi.

Edukacija djelatnika provodila se i u programu «Institucionalni i poslijepenalni tretman osuđenih ovisnika» i to na tri razine. Vršila se edukacija djelatnika u Zatvoru, djelatnika u Centru za prevenciju ovisnosti i edukacija studenata, a provode ju voditelji programa.

Problem je ležao u tome što nije bilo dovoljno sredstava za edukaciju osoblja, a njihov posao u Programu nije bio dovoljno plaćen. Stoga su timovi bili oslonjeni na međusobnu razmjenu znanja i iskustava i na kolegijalnu superviziju (Mikšaj-Todorović i Butorac, 2003).

Osim toga, djelatnici institucija su preopterećeni redovnim poslovima pa im zapravo ostaje malo vremena za rad na Programu.

Program «Edukacija nastavnika – uspješno vođenje učenika i kvalitetna suradnja s roditeljima» namijenjen je učiteljima osnovnih škola kao važnim odraslim osobama koje, uz obitelj, značajno utječu na oblikovanje ponašanja i stavova djece. Cilj ovog programa bio je edukacija i osposobljavanje učitelja da kroz kvalitetno vođenje i stvaranje kvalitetnih odnosa učitelj-učenik pruže učenicima znanja o uspješnoj suradnji, nenasilnom rješavanju sukoba, rješavanju problema, prepoznavanju i iskazivanju emocija. Nadalje, cilj je bio i educirati i osposobiti učitelje za uspješnu suradnju s roditeljima pružanjem znanja o vođenju roditeljskih sastanaka i suradničkom rješavanju problema za dobrobit djeteta. Naravno, problem se pojavio odmah na početku. Naime, za edukaciju učitelja novčana sredstva su trebala biti doznačena iz Ministarstva prosvjete i športa, koja su dostavljena, ali su u zadnji čas i povučena bez obrazloženja, tako da je ravnatelj škole morao iz sredstava škole platiti edukaciju svojih djelatnika. Druga vrsta problema su bili sami djelatnici. Ovoj edukaciji nije se pristupalo dobrovoljno, dodatnu nemotiviranost za rad uvjetovalo je i vrijeme tih edukacija (petak i subota nakon radnog vremena!) Pojavio se i pasivan otpor učitelja koji nisu bili spremni da im netko s fakulteta «soli pamet», «uči ih svom poslu, a sami uopće nemaju iskustva u radu u školi». Program je ipak krenuo i učitelji su počeli pokazivati interes, no samo da bi od svojih edukatora zahtijevali «čarobni štapić» kojim bi mahnuli i tako riješili određeni problem. Time su zapravo pokazali koliko su zapravo premoreni svojim poslom i koliko pate od tzv. «burn out» sindroma. I kao zadnje, supervizija nakon edukacije se zapravo pretvorila u izlaganje o tome kako je teško raditi u ovaj posao u nemogućim uvjetima, gdje se zapravo nitko nije osvrnuo na dobiveno znanje i koliko su naučili tijekom edukacije te imaju li dodatnih pitanja ili problema.

Program tretmana ovisnika o alkoholu u poluotvorenom zatvoru u Turopolju nije se održao jer Ministarstvo pravosuđa nije poticalo daljnji razvoj te je imalo vrlo pasivan odnos tako da je nastavak programa ovisio isključivo o dobroj volji voditelja programa. Voditelj programa imao je edukaciju iz terapijske zajednice koju možemo uvrstiti u prvu grupu edukacija, te je program vodio samostalno. Tretman ovisnika o alkoholu i dalje postoji u zatvoru u Turopolju, ali se ne odvija prema prethodno spomenutom programu.

Opisani programi pokazuju da se oni ne provode sustavno ili zato što to nalaže poslodavac već

često inicijativa dolazi od samih djelatnika institucija ili pak od istraživača koji naručuju programe koje bi htjeli implementirati.

Jedan od najvećih problema je taj što institucije, u kojima su ljudi koji prođu bilo koju vrstu edukacije zaposleni, ne inzistiraju na tome da se novostečena znanja počnu sustavno primjenjivati u direktnom radu s klijentima. Osim toga, često ne dopuštaju niti da ljudi koji imaju znanja sami iniciraju neke programe. Dakle, edukacije vezane za specifične programe gotovo nikada nisu inicirane od strane institucije.

Znanja dobivena kroz prve dvije grupe edukacija trebala bi se uklopiti i primijeniti u treću. To znači da ljudi koji steknu znanja i vještine iz različitih psihoterapijskih pravaca i koji prođu određene tečajeve i seminare o nekoj problematici, trebali bi fokusirati sve naučeno i raditi specifične programe prevencije u svojoj instituciji gdje bi sada oni bili u funkciji edukatora. No, kao što je već više puta naglašeno, upravitelji institucija ne inzistiraju na tome niti to potiču pa zapravo to postaje privatna stvar pojedinca, hoće li on ili neće sva ta znanja i primijeniti.

S obzirom na to da je kriminalitet u stalnom porastu i da programi prevencije ne pokazuju puno uspješnosti te da postoji vrlo malo onih koji su zaista strukturirani i koji se mogu evaluirati, očito je da sva ta znanja stečena u brojnim edukacijama – ostaju pasivna i na volju pojedincima.

A, kao što je prikazano na primjeru programa «Mogućnosti primjene programa relaksacije 'yoga nidra' u uvjetima Otvorenog kaznenog zavoda Valtura-Pula» u Valturi i na primjeru «Programa prevencije kriminaliteta na štetu djece i mladeži», pojedincima je jako teško, ako ne i nemoguće, razviti i proširiti neki program (koliko god on dobar bio) bez psihološke, ali i financijske podrške institucije u kojoj je zaposlen. Zbog toga se i mali broj ljudi odlučuje na tako nešto pa znanja stečena u edukacijama koriste u okviru svog posla, ali bez strukture i bez evaluacije.

S obzirom na činjenicu da se edukacije iz raznih psihoterapijskih smjerova te edukacije u obliku seminara i radionica provode već više od tri desetljeća, naša pretpostavka je da bi trebao rasti i broj edukacija vezanih uz specifične programe. Ali nažalost, to nije slučaj. Ako takvi programi i postoje, za njih se ne zna jer ne postoji nikakav objavljeni materijal.

Dakle, ili naši stručnjaci (koji su prošli edukacije iz prve ili druge grupe) ne rade takve programe prevencije ili ih rade ali o njima niti pričaju niti pišu. Sudeći po porastu kriminaliteta i recidivizma vjerojatnija je ova prva pretpostavka. Zašto je to tako?

Jedan od mogućih odgovora je to što ne mogu svi ljudi prolaziti kroz prvu grupu edukacija koje bi im pružile puno više znanja i vještina jer su one preskupe. Zbog toga većina ljudi ipak završava dvoili trodnevne edukacije koje su puno kraće i jeftinije ali se na njima ne dobiju gotovo nikakva praktična znanja, pa se zbog toga ti ljudi ne osjećaju dovoljno kompetentnima za kreiranje i razvijanje strukturiranih preventivskih programa u kojima bi oni zapravo igrali ulogu edukatora.

Ranije smo spomenuli kako većina, ako ne i svi djelatnici u praksi pate od tzv. «burn out» sindroma, te su samim time već na početku demotivirani za bilo kakvu promjenu. Nadalje, te promijene nerijetko zahtijevaju dodatan angažman, što uključuje čitanje sve dostupne literature s novim podacima o toj problematici, a obzirom da njihov posao zbog same svoje prirode, ne prestaje s radnim vremenom uposlenika, od njih se zapravo zahtijeva da paralelno rade 2 posla: jedan u radnom vremenu, a drugi izvan radnog vremena. Moramo naglasiti i činjenicu da su profesionalci u praksi opterećeni gomilom administracije koja zahtijeva ogroman angažman te oni imaju vrlo malo vremena za konkretan rad sa svojim klijentima. Osim toga, institucije ne osiguravaju supervizije djelatnika koji su prošli određene edukacije i koji rade određeni program.

Cjelokupna problematika već je ranije prepoznata u drugim zemljama, pa su shodno tome te iste zemlje provele neka istraživanja i meta-analize ovog problema, te su dobile rezultate koji mogu biti primjenjeni i na ostale zemlje koje imaju sličnu problematiku. Prema tim istraživanjima, postoje neke prepreke koje su zajedničke svim programima.

Prva od njih je teoreticizam, koji uključuje prihvaćanje ili odbacivanje znanja, a kao razlog navodi se osobni stav prema ponuđenom programu. To zapravo znači da se svaki program gleda kroz socijalno-politički koncept društva u kojem se odvija. Ukoliko takav program zahtijeva veliku promjenu u načinu rada institucije u kojoj se provodi, velika je vjerojatnost da će on dobiti usmenu potporu ili čak i dozvolu da se provodi, ali bez konkretnih financijskih sredstava koja mogu biti neophodna za njegovo provođenje. Naravno, takvi su programi skupi obzirom da zahtijevaju gotovo revolucionarne promjene u politici i općem društvenom stavu, pa ukoliko bi takav program inzistirao na prevelikim promjenama u postojećoj strukturi institucije, dobio bi svoje mjesto, ali s beznačajnim sredstvima koja nisu dostatna niti za prvu godinu rada (Gendreau, Ross, 1979).

Jedan od najvećih problema koji treba spomenuti je i nepostojanje konsenzusa između raznih disciplina i zanimanja. Mogli bismo reći da postoji prava bitka za tzv. «Sveti gral» intelektualne hege-

monije, koja dovodi do razvijanja anti-intelektualizma, ne-crpljenja znanja iz drugih akademskih izvora.

Tu se posebno ističe pojava etnocentrizma u kojoj svaka disciplina, obzirom da nema ili ne želi kontakt s drugim disciplinama ili stručnjacima drugih profila, zaključuje «kako su njihove teorije i socijalno-politički konteksti te dostignuća najidealniji u definiranju kako stvari trebaju biti, te su stoga superiorniji od drugih disciplina. Problem koji je vezan uz ovu pojavu jeste i totalna nezainteresiranost za dostignuća iz drugih struka, tako da edukatori određenih profila često prenose znanja koja nisu u skladu s općim društvenim potrebama ili se njihove tehnike ne podudaraju s radnim mjestom profesionalca u praksi, tj., metode i tehnike ne uzimaju u obzir multikauzalnost određenog problema.

Obzirom da svaka edukacija nastoji zadržati prednost pred ostalima, nije isključena pojava svjesnog odbacivanja dostignuća drugih disciplina, što izaziva pravu zbrku kod onih ljudi u praksi koji ipak čitaju razne materijale pa su svjesni nelogičnosti metoda i tehnika koje im se prezentiraju.

Druga takva prepreka jeste i neuspješan transfer tehnologije u ruke onih kojima su nove metode i tehnike prijeko potrebne. Tu bismo mogli spomenuti problem nekonzultiranja pisanih i drugih materijala o naprecima u znanju, pa su stoga jedina mogućnost prijenosa znanja razni seminari, workshopovi ili kongresi, koji nažalost služe samo kao informacija bez ikakvog konkretnog rada. Obzirom da je transfer znanja bitan u svakom pogledu, neki autori (Gendreau i Ross, 1979) došli su do zaključka kako se znanje može prenijeti iscrpnim radom na workshopovima, prezentacijama na ne-akademskim konferencijama, pojavljivanjem u medijima, pisanjem newslettera, profesionalnim lobiranjem kod vladi bliskih suradnika, putem nevladinih organizacija i radom u privatnom sektoru.

Treću prepreku, možda i najveću, čine ljudi koji su prošli nekoliko edukacija iz polja pomagačkih profesija, ali sami nisu dovoljno bili uključeni u konkretnu praksu, te stoga rade više štete nego koriste jer probleme postavljaju na generalnoj razini, bez zadiranja u konkretne uzroke, čime zapravo samo «gase požar» bez ideje kako bi zapravo spriječili pojavu novih požara. U ovu prepreku zapravo spada problem politički ispravnih projekata, koji su često ad hoc organizirani kako bi zapravo smirili javnost i pokazali da se problemi rješavaju. Primjerice, osoba koja radi u praksi i ode na neki seminar ili radionicu ili čak više njih, čuje određene stvari i nastoji ih prenijeti na svom poslu. Problem se javlja što su ti seminari vrlo kratki te su se samo bavili jednim dijelom problema, a edukator nije dovoljno dobro objasnio kako se to ne može prenijeti na ge-

neralnu razinu; ili je sama osoba pogrešno razumjela smisao koncepta edukacije, pa se sad smatra kompetentnom za rad na cjelokupnoj problematici, a ne samo na određenom segmentu.

Kroz ovaj rad pokazano je da u Republici Hrvatskoj ne postoji programsko razmišljanje na području prevencije kriminaliteta. Ono što se zamjećuje jest stihijski način rada koji može dovesti do slučajnih pozitivnih rezultata, ali nikako do sistematske studije i valjanih rezultata koji bi bili upotrebljivi u poboljšavanju postojećih programa i stvaranju novih.

5. UMJESTO ZAKLJUČKA

Većina članaka u Republici Hrvatskoj s područja prevencije i tretmana delinkvencije svodi se na takozvanu «trebologiju», to je vrlo dobro poznat pojam koji se može definirati kao prikazivanje promjena, metoda, načina rada itd. koji su neophodni za poboljšavanje nekog područja rada, ali u praksi ih je nemoguće provesti. Autori obično nabrajaju probleme koje bi trebalo riješiti. Ponekad prikazuju i način na koji se situacija može poboljšati, a ponekad ne.

Međutim, takav način pisanja članaka je potpuno nekoristan praksi, a za to postoji barem nekoliko razloga:

1. Vrlo malo ljudi čita članke, a oni koji ih čitaju, najčešće ne spadaju u krug ljudi koji imaju moć donositi odluke. Tako većina objavljenih članaka ostaje neprimijećena i uskoro se zaboravlja.

2. Ako netko od ljudi koji odlučuju čita takve članke, to nema učinka, jer su prilikom donošenja odluka činjenice zasnovane na znanstvenim istraživanjima najmanje važne. Glavni interesi su profesionalni, interesi vladajućih grupa, ili osobni interesi ljudi koji promoviraju vlastite metode i načine bez obzira na njihovu djelotvornost.

3. Donositelji odluka često nemaju intelektualni kapacitet niti obrazovanje potrebno za razumijevanje takvih članaka.

4. Nove ideje o organizaciji teško prodiru u rigidni hrvatski sustav, iz sljedećih razloga: Lakše se upotrebljavati nove metode, čak i ako nisu djelotvorne; Ljudi na pozicijama moći ne žele promjene koje bi mogle pokazati nedjelotvornost starih metoda (na primjer, uvođenje objektivne i znanstvene evaluacije u rad na raznim područjima prevencije i tretmana); Neki pojedinci na pozicijama moći imaju osobne interese za stare način rada (na primjer, održavanje kvazi-edukacija); Nema osnovnih preduvjeta za uvođenje novih ideja – reorganizacija sustava, osiguranje materijalnih resursa, zapošljavanje novih stručnjaka, itd.

Jedini način na koji se može prihvatiti neka nova ideja je sljedeći – kad netko na poziciji moći vidi u novoj ideji neki oblik osobnog dobitka – materijalnog ili promocijskog (npr., pobjeda na izborima). Nažalost, ideje koje se uvedu iz takvih motiva rijetko su od koristi za zajednicu i od njih imaju koristi samo oni koji su ih uveli. Osim toga, takvi projekti traju vrlo kratko, toliko dugo koliko koriste ljudima koji su ih uveli.

Ako je stanje takvo, mogli bismo se zapitati: zašto uopće pisati članke koji predlažu uvođenje novih ideja? Vrlo je vjerojatno da oni neće imati nikakav utjecaj na praksu, i da će završiti kako dio ispitnog materijala za studente i literatura za rijetke entuzijaste.

Treba ih pisati primarno zato što stalno pisanje i objavljivanje takvih članaka, kao i pokušavanje utjecanja na praksu za 30, 50 ili 100 godina može rezultirati nekim pozitivnim pomakom u teoriji i praksi.

Ovaj je proces u Republici Hrvatskoj bio, jest i bit će dug, težak, često prekidan i unazadivan ratovima i promoviranjem srednjovjekovnih ideja ignoranata koji upravljaju zemljom bez konzultiranja stručnjaka. Taj je proces također potpuno nesiguran, jer nema garancije da će išta u budućnosti biti bolje.

Takav pesimističan stav je, nažalost, potkrijepljen godinama iskustva, koja su pokazala kako rat i promjena sustava može unazaditi cijelu zemlju, a posebno područje socijalne skrbi i rada s problematičnim populacijama – zatvorenicima, ovisnicima, maloljetnim delinkventima itd. Nema garancije da u skoroj budućnosti neće postojati društveni sistem još nazadniji od trenutnog.

Članke treba pisati jer će za 30, 50, 100 ili 200 godina stručnjaci u budućnosti moći vidjeti da je i u naše vrijeme biti ljudi s jasnom percepcijom problema, koji su predlagali adekvatna rješenja i analizirali razloge za njihovo neprimjenjivanje. Taj način, budući stručnjaci moći će učiti iz naših grešaka.

6. LITERATURA:

Bersani, C.A. (1970): *Crime and Delinquency*. The Macmillan Company, Coolier – Macmillan, LTD, London.

Brgles, Ž. (1996): *Mogućnosti primjene programa relaksacije "yoga nidra" u uvjetima Otvorenog kaznenog zavoda Valtura-Pula*. Kriminologija i socijalna integracija, 4, 1, 89-97.

Državni zavod za statistiku (2003): *Odrasli počinitelji kaznenih djela, prijavljeni, i osuđeni – statističko izvješće*.

Gendreau, P. (1995): *Technology transfer in the criminal justice field: Implications for substance abuse*. In T.

E. Backer, S. L. David & G. Soucy (Eds), *Reviewing the behavioral science knowledge base on technology transfer* (NIDA Research Monograph No. 155). Rockville, MD: National Institute on Drug Abuse.

Gendreau, P. (1996): *Offender rehabilitation: What We Know and What Needs to Be Done*. *Criminal Justice Behavior*, 23, 1, 144-161.

Gendreau, P., Ross, R. R. (1979): *Effective correctional treatment: Bibliotherapy for cynics*. *Crime & Delinquency*, 25, 463-489.

Kranželić-Tavra, V., Ferić, M. (2003): *Edukacija nastavnika – uspješno vodenje učenika i kvalitetna suradnja s roditeljima*. *Zrno*, 55/56 (81/82), 17-19.

Martinjak, D. (1998): *Kreiranje i evaluacija programa rada unutar provedbenog plana djelatnosti policije na*

području kaznene pravne zaštite djece i mladeži. *Magistarski rad, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*.

Mikšaj-Todorović, Lj., Butorac, K. (2003): *Inter and Intra Institutional Conflict Analysed in Relation to the Treatment of the Convicted Addicts in Croatian Practice, Social work with Juvenile Offenders – Critical thinking in social work, theory and practice, IUC, Dubrovnik, School of social work, theory and practice, 13-20th June, 2003*.

Mikšaj-Todorović, Lj., Budanovac, A., Tatalović, R. (2001): *The treatment of offenders with drink problem in penal institutions of Republic of Croatia, Alcoholism*, 37, 1, 53-67.